

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze bakalářské práce

Fiskální nerovnováha v ČR a EU

Alena Moulisová

© 2015 ČZU v Praze

Fiskální nerovnováha v ČR a EU

Souhrn

V této bakalářské práci je zhodnocen vývoj fiskální nerovnováhy v České republice a Evropské unii v letech 1993 – 2013 a jsou zde vymezeny hlavní determinanty vzniku deficitu veřejných rozpočtů v zemích EU. V první části jsou vysvětleny základní pojmy, které se týkají práce. Tyto pojmy se týkají především deficitu státního rozpočtu a veřejného dluhu. Ve druhé části je analyzována konkrétní situace v ČR a EU, tato situace je popisována pomocí statistických metod, konkrétně analýzy časových řad a horizontální analýzy. Práce hodnotí vývoj fiskální nerovnováhy na základě vývoje státního zadlužení a vývoje deficitů státních rozpočtů. Nejdůležitější popsané mezníky vývoje fiskální nerovnováhy v zemích EU jsou rozpad SSSR, vstup zemí do EU a světová ekonomická krize.

Klíčová slova: fiskální politika, fiskální nerovnováha, deficit, přebytek, veřejný dluh, příjmy, výdaje

1 Cíl práce a metodika

Cílem této bakalářské práce je zhodnocení fiskální nerovnováhy v České republice a Evropské unii v letech 1993 – 2013 a vymezení hlavních determinant vzniku deficitu veřejných rozpočtů v zemích EU.

Za účelem naplnění cíle práce bude využita analýza dokumentů, analýza časových řad a horizontální analýza. Co se týká analýzy časových řad, bude využito vyrovnaní časové řady pomocí trendové funkce a koeficientu determinace pro zjištění závislosti mezi sledovanými znaky. Pomocí horizontální analýzy budou zjištěny absolutní a relativní ukazatele. Pomocí absolutního ukazatele zjistíme, o kolik se změnila příslušná položka v čase a relativní ukazatel nám dá informaci, o kolik procent se změnila daná položka v čase. Absolutní ukazatel lze vypočítat pomocí daného vzorce: hodnota t – hodnota $t-1$ a relativní ukazatel se vyjádří procentem k výchozímu roku, jak je patrné z obrázku 1 (Businessinfo.cz).

Vzorec 1 - Relativní ukazatel horizontální analýzy

$$\text{procentní změna} = \frac{\text{absolutní změna}}{\text{hodnota } t-1} \times 100 (\%)$$

Vývoj veřejného dluhu bude popisován dvěma způsoby, a to absolutním vyjádřením a vyjádřením podílu dluhu na HDP, tyto dva způsoby je nutné rozlišovat. U absolutního vyjádření lze říci, že zadlužení v jakékoli zemi roste. V čase však roste i ekonomika vyjádřená hodnotou HDP, často se proto vývoj zadlužení vyjadřuje podílem veřejného dluhu k HDP, jinak také relativní váhou veřejného dluhu. Zde existuje ještě jedna možná interpretace. „To, že se relativní váha veřejného dluhu nemění, neznamená, že jeho objem neroste. Jeho skrytý růst je v tomto případě tím vyšší, čím vyšší je tempo růstu HDP.“ (Dvořák, 2008, s. 91)

2 Zhodnocení výsledků

Vývoj deficitu ČR ovlivnilo ve sledovaném období několik důležitých událostí. První prudký nárůst schodku způsobila opatření k řešení škod způsobených povodněmi v roce 2003. Dále snižování deficitu způsobil vstup ČR do EU v roce 2004 a její snaha dodržet maastrichtská kritéria, tedy konkrétně výše deficitu nižší než 3 % HDP. Tuto pozitivní skutečnost přerušila v letech 2009 až 2012 světová ekonomická krize, která zapříčinila opětovný růst deficitu, s tímto problémem se ČR, ale také vyrovnala a v roce 2013 podíl deficitu na HDP klesnul opět pod 3 %. Největší nárůst schodků SR byl tedy zaznamenán v letech 2003 a 2010. Podíl státního dluhu ČR na HDP sice nepřekračuje 60 %, hranici stanovenou v maastrichtských kritériích, ale tento podíl neustále roste, dokonce se zvýšil v šestiletém období o téměř stejnou hodnotu jako za 15 let.

Na vývoj fiskální nerovnováhy v zemích EU mělo vliv také několik faktorů. Jeden z faktorů byl rozpad SSSR, který v 90. letech znamenal spoustu změn, nejen hospodářských, hlavně pro země střední a východní Evropy. Země musely přejít z centrálně plánované ekonomiky na tržní a to ve většině případů znamenalo ekonomickou recesi, v několika případech dokonce krizi, jako například v Bulharsku.

Dále pro jednotlivé země nastaly změny při vstupu do EU, největší počet zemí najednou přistoupilo v roce 2004. U většiny zemí vstupujících do EU bylo možné vidět snižování podílu deficitu na HDP, tedy snaha dostat maastrichtským kritériím.

Ale po nástupu světové ekonomické krize, podíl deficitu na HDP většiny zemí vzrostl, u některých tento nárůst nebyl nijak markantní, ale většina zemí se potýkala s velkým deficitem. Některé země nezvládly situaci bez mezinárodní finanční pomoci, jsou jimi například Irsko, Řecko, Rumunsko, atd. Každá země řešila tuto situaci jiným způsobem, například Německo šlo cestou přechodného zvýšení státního zadlužení, aby s krizí bojovalo. Naopak jiné země řešily krizi spíše restriktivními opatřeními, jako je snižování státních výdajů, toto řešení zvolilo například Maďarsko.

Při sledování vývoje deficitů SR u jednotlivých zemí vyvstává otázka, jak tyto deficity vznikly. V mnoha případech se dá hovořit o cyklických deficitech. Jako například v České republice v roce 2003, kdy země řešila škody způsobené povodněmi. Kvůli řešení důsledků povodní vzrostly státní výdaje nejen v roce 2003, ale i v několika následujících letech. Za cyklické lze označit i deficity způsobené světovou ekonomickou krizí,

která zasáhla EU v roce 2008 a její důsledky země řešily i v následujících letech. V tomto období rostly výdaje zemí, například i v důsledku mezinárodních půjček a naopak klesaly příjmy SR, což bylo zapříčiněno ekonomickou stagnací.

Naopak za strukturální lze považovat například deficit Slovenska v 90. letech, kdy vláda prováděla hlavně expanzivní fiskální politiku, což sice mělo za následek ekonomický růst, ale za cenu zvyšování deficitu.

3 Seznam použitých zdrojů

WAWROSZ, Petr; HEISLLER, Herbert; HELÍSEK, Mojmír; MACH, Petr. Makroekonomie základní kurz. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2012. 376 s. Edice EUPRESS. ISBN 978-80-7408-059-3.

SAMUELSON, Paul; NORDHAUS, William. Ekonomie. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X.

SOJKA, Milan; KONEČNÝ, Bronislav. Malá encyklopedie moderní ekonomie. 4. vydání. Praha: Nakladatelství Libri, 2001. 271 s. ISBN 80-7277-032-2.

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. Makroekonomie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

DVOŘÁK, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 331 s. ISBN 978-80-7400-075-1.